

мы. Его выступление вызвало живую реакцию зала. Особый интерес присутствующие проявили к последней из его поэм «Из минских записок», созданной им под впечатлением от посещения нашего университета в октябре 2004 г.

На форуме был подписан договор о сотрудничестве между Белорусским государственным университетом и Вятским государственным гуманитарным университетом (г. Киров, Россия), достигнуто предварительное соглашение о заключении подобного договора с филологическим факультетом университета «Бабеш-Бобой» (г. Клуж-Напока, Румыния).

В.В. Халипов,

кандидат филологических наук, доцент,
заведующий кафедрой зарубежной литературы

МІЖНАРОДНАЯ НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ «БЕЗ ЦЭНЗУРЫ. ПРАЯВЫ ДЭМАКРАТЫЗАЦЫІ Ў СЛАВЯНСКІХ МОВАХ КАНЦА ХХ СТАГОДДЗЯ»

Малы кангрэс славістаў у Лодзі. Так вобразна можна было б ахарактарызаваць Міжнародную навуковую канферэнцыю «Без цэнзуры. Праявы дэмакратызацыі ў славянскіх мовах канца ХХ стагоддзя», што праводзілася ў Лодзі 2-4 чэрвеня 2005 г.

Такое параўнанне з кангрэсам абумоўлена некалькімі фактарамі: па-першае, шырынёй праблематыкі і высокім навуковым узроўнем дакладаў; па-другое, удзелам у канферэнцыі вучоных з дзевяці краін (Балгарыі, Беларусі, Германіі, Польшчы, Расіі, Славеніі, Украіны, Харватыі, Чэхіі). Былі прадстаўлены розныя нацыянальныя школы - перадусім паланістыка, польская русістыка, паўднёваславянская славістыка. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт быў прадстаўлены пяццю сваімі выпускнікамі: прафесарамі Н.Б. Мячкоўскай, А.К. Кіклевічам, дацэнтамі А.А. Пацецінай, С.А. Важнікаў.

Адзначым яшчэ адзін момант, які дазваляе параўнаць гэту канферэнцыю з кангрэсам славістаў. На кангрэсе славістаў існуе традыцыя: кожны ўдзельнік выступаў на сваёй роднай мове. Падчас работы канферэнцыі былі прадстаўлены амаль усе славянскія мовы. Па словах праф. А.А. Земскай, сустрэчы з людзьмі, якія гавораць на розных мовах, вельмі карысныя, бо такія кантакты пашыраюць нашы далягляды.

Арганізатары канферэнцыі: кафедра славянскай філалогіі Лодзінскага ўніверсітэта (праф. Малгажата Карыткоўска) сумесна з Інстытутам журналістыкі і сацыяльнай камунікацыі Вармінска-Мазурскага ўніверсітэта ў Ольштыне (праф. Аляксандр Кіклевіч).

Праявы дэмакратызацыі ў славянскіх мовах сталі аб'ектам навуковай лінгвістычнай канферэнцыі не выпадкова. Змены ў сучасных славянскіх мовах апошнім часам нярэдка абумоўлены тымі актыўнымі працэсамі і з'явамі, што адбываюцца ў грамадстве, да ўсяго яны ўплываюць на ментальнасць кожнага народа.

Удзельнікі канферэнцыі, аднак, не выпрацавалі адназначнага разумення паняцця «дэмакратызацыя мовы». Былі прапанаваны розныя падыходы, якія хутчэй засведчылі, што адпаведнае паняцце з'яўляецца пакуль яшчэ «навуковай метафарай» (А.К. Кіклевіч), якую можна разумець як: сукупнасць моўных з'яў, абумоўленых працэсамі дэмакратызацыі ў грамадстве; пашырэнне сферы функцыянавання літаратурнай нормы; экспансія «нізкіх» стыляў у моўнай практыцы і прадуктыўнасць працэсу калаквіялізацыі моў і інш.

Пленарнае пасяджэнне адкрыла праф. Н.Б. Мячкоўская, якая ў дакладзе «Дэмакратызацыя моў: фактары, калізій і альтэрнатывы» прапанавала комплексна падыходзіць да кваліфікацыі паняцця «дэмакратызацыя моў», разглядаючы змест прыметы «дэмакратычны» адносна натуральных моў і такія аспекты працэсаў дэмакратызацыі літаратурных моў, як сацыялагічная карціна размеркавання грамадска маркіраваных варыянтаў мовы; змены ў прыныцах выкарыстання мовы і ў яе «фактуры» (у слоўніку і граматыцы) і інш. Асноўная ўвага звярталася на асветленне пытання: ці залежыць дэмакратычнасць моў ад моўнай палітыкі, у сувязі з чым была закранута беларуская моўная сітуацыя.

Аўтар манаграфіі «Польская мова пералому ХХ і ХХІ стагоддзяў» (Жэшаў, 2001; 2004) праф. К. Ожуг у дакладзе «Польская мова ў эпоху культурных пlynняў, акрэсленых прэфіксам "post"» выказаў свае меркаванні адносна актыўных працэсаў у сучаснай польскай мове, абумоўленых такім знешнім фактарам, як постмадэрнізм.

У дакладзе праф. А.А. Земскай (Масква) «Актыўныя працэсы ў рускім словаўтварэнні нашага часу» разглядаліся актыўныя працэсы ў словаўтваральнай сістэме сучаснай рускай мовы, да якіх даследчыца аднесла такія працэсы, як калаквіялізацыя; інтэрнацыяналізацыя; пашырэнне рыс аналітызму і аглютынатыўнасці; экспансія персанальнага пачатку і экспрэсіўнасці.

Працэсы дэмакратызацыі мовы праф. С. Дзёнінгуаў (Базель - Фрайбург) у дакладзе «Дэмакратызацыя рускага навуковага маўлення» звязала з павышэннем персаналізацыі навуковага тэксту, а таксама з узрастаючай дыялагічнасцю навуковага маўлення. На думку даследчыцы, працэсы дэмакратызацыі мовы прыводзяць да дэмакратызацыі стылю.

Падчас канферэнцыі абмяркоўваўся шырокі спектр праблем сучаснага мовазнаўства, перадусім - сацыялінгвістыкі і сацыялогіі мовы. Так, агульныя пытанні дэмакратызацыі моў асветляліся таксама ў дакладзе М. Лабашчука (Лодзь) «Крытэрыі дэмакратызацыі мовы».

На думку розных даследчыкаў, працэсы дэмакратызацыі выразна прадстаўлены ў тэкстах розных тылаў: навуковых (планарны даклад С. Дзёнінгуауз); афіцыйна-справавых (даклад М. Віткоўскай-Гуткоўскай (Лодзь) «Размоўныя элементы ў афіцыйна-справавых тэкстах»); рэкламных (даклады М. Праўдавай (Прага) «Глобалізацыя і дэмакратызацыя ў мове рэкламы»; Г. Кудліньскай (Лодзь) «Аб мове сучаснай польскай і рускай рэкламы»). Працэсы дэмакратызацыі мовы рэлігійных тэкстаў прадстаўлены ў дакладзе А. Заторскай (Лодзь) «Дэмакратызацыя мовы рэлігійных тэкстаў».

Асобны блок склалі даклады, прысвечаныя мове СМІ (даклады М. Жэштэч (Познань) «Аб асобных стратэгіях у газетным інтэрв'ю»; Я. Зенюковай (Варшава) «Моўныя змены ў лужыцкай прэсе канца XX ст.»; Э. Канефал (Гданьск) «Газетныя аказіяналізмы як адлюстраванне новага часу»; Б. І. А. Кудры (Лодзь) «Дэмакратызацыя мовы - дэмакратызацыя ў мове (на прыкладзе мовы СМІ)»; Н. Міхайлавай-Сталынавай і І. Геняў-Пухалевай (Сафія) «Кірыліца і/або "методика" ў балгарскіх электронных СМІ»; А. Пстыгі (Гданьск) «Старая фразеалогія ў новых кантэкстах; паміж экспрэсівацыяй і эўфемізацыяй мовы СМІ» і інш.).

Асобнай гаворкі заслугоўваюць моцныя пазіцыі тэксту. Напрыклад, загаловак (гл. даклады Л. Васільевай (Львоў) «Ці мажліва пазнаць газету па загатоўках? Семантычная і фармальна-структурная загатоўка ў артыкулах украінскіх газет»; П. Пыці (Катавіцы) «Семантычная і фармальна-структурная харвацкіх газетных загатоўкаў (на матэрыяле газет і часопісаў рознай партыйнай і палітычнай арыентацыі)»; М. Ціхоцкай (Катавіцы) «Як пазнаць прэсу па загатоўках?»; Д. Шыманскай (Катавіцы) «Семантычная і фармальна-структурная славенскіх газетных загатоўкаў (на матэрыяле газет і часопісаў рознай партыйнай і палітычнай арыентацыі)» і інш.).

Мова польскай палітычнай прапаганды, польская партыйная новамова - гэта пытанні, якія з пачатку 90-х гг. XX ст. вельмі цікавяць польскіх даследчыкаў. Тэматычна гэтай плыні адпавядае даклад М. Сарноўскага (Вроцлаў) «Савецкія палітычныя феномены ў дыскурсе сучасных палякаў».

Асобны блок склалі даклады, прысвечаныя асаблівасцям функцыянавання асобных славянскіх моў у Інтэрнэце (даклады У. Крызі (Катавіцы) «Лінгвістыка ў Інтэрнэце (на славенскім і сербскім матэрыяле)» і С. Важніка (Мінск) «Беларуская мова ў Інтэрнэце»), Нягледзячы на нераспрацаванасць такой галіны, як Інтэрнэт-лінгвістыка, і на адсутнасць у беларусістыцы спецыяльных даследаванняў, прысвечаных Інтэрнэт-камунікацыі, ужо зараз відавочна, што сеціва не можа ў бліжэйшай перспектыве не паўплываць на развіццё натуральных моў.

Пытанні моўнай сітуацыі і моўнай палітыкі ў асобных славянскіх краінах (пытанні кваліфікацыі славянскіх моў, моўныя - перадусім арфаграфічныя - рэформы і інш.) асвятляліся ў дакладах С. Вельке (Будзішын) «Актыўныя тэндэнцыі ў верхнелужыцкай літаратурнай мове»; А. Пацехінай (Ольштын) «Моўныя рэформы на Украіне і Беларусі: два сцэнары нацыянальнага адраджэння»; Г. Ярашэвіча (Аполе) «Дэмакратызацыя ці моўны нацыяналізм? Галоўныя тэндэнцыі харвацкай і сербскай моўнай палітыкі пасля распаду II Югаславіі» і інш. Станаўленне моўнай нормы ў славацкай мове асвятлялася ў дакладзе М. Папеж (Кракаў) «Станаўленне моўнай нормы ў новых грамадска-палітычных умовах у Славакіі».

Праблемы дынамікі нормы і стылю з пункту гледжання семіётыкі і філасофіі мовы былі прааналізаваны ў дакладзе А. Кіклевіча (Ольштын) «Тэкст і кантэкст у сучасных постмадэрновых дыскурсах».

Актыўныя працэсы ў сучасных славянскіх мовах адзначаны не толькі на словаўтваральным узроўні (гл. планарны даклад А.А. Земскай, а таксама даклад З. Карватавай (Варшава) «Словаўтварэнне без межаў»), Найбольш змен і інавацыяў заўважана на лексічным узроўні (гл., напрыклад, даклады І. Блюменталь (Лодзь) «Трансфармацыі англіцызмаў у сучаснай руска-моўнай прэсе»; І. Свободавай (Прага) «Сучасныя лексічныя сродкі ў галіне спорту»; М. Утаркоўскай (Любляна) «Новая славенская размоўная лексіка як праява культурных змен»; Б. Хансэна (Рэгенсбург) «Нацыянальныя стэрэатыпы і іх адлюстраванне ў канатацыях рускіх этнонімаў»; А. Чэрны (Прага) «Новыя словы ў чэшскай мове: пра сэнсавы зрух у некаторых словах»; В.П. Ярмаковай (Масква) «Семантычныя працэсы ў лексіцы рускай мовы на рубяжы стагоддзяў (у сувязі з працэсамі грамадска-палітычнымі)» і інш.).

Тэматычна планарнаму дакладу Б. Хансэна сугучны даклад Т. Рамзы (Мінск) «Беларусь і беларусы вачыма беларусаў (на матэрыяле СМІ)», у якім у асноўным разглядаліся адмоўныя канатацыі, звязаныя з ужываннем лексем «Беларусь» і «беларусы» ў сучасных беларуска-моўных СМІ.

Змены ў фразеалогіі разгледжаны ў дакладзе Л. Краеўскага «Маладзёжная фразеалогія дэструкцыйных эмоцый». Змены ў марфалагічнай і сінтаксічнай сістэмах польскай і балгарскай моў адзначаны ў дакладзе М. Карыткоўскай (Лодзь) «Аб лэўных дэмакратычных каштоўнасцях і моўных з'явах у сучаснай балгарскай і польскай прэсе».

Услед за праф. А.К. Кіпкевічам выкажам упэўненасць у тым, што сістэматычныя даследаванні славянскіх моў у сацыялінгвістычным аспекце складаюць цікавую перспектыву сучаснага мовазнаўства.

С.А. Важнік,

кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
намеснік дэкана філалагічнага факультэта